

Archiefwegwijzer Adresboeken

Voor wie, door wie

De adresboeken werden uitgegeven door commerciële partijen, ook wel de voorlopers van de Gouden Gids genoemd. De doelgroep was in de eerste plaats de handel en het bedrijfsleven binnen Nederland (niet alleen Rotterdam). De doelgroep wilde niet alleen zelf informatie vinden, maar ook gevonden worden.

Welke informatie vindt u?

Een adresboek bestond uit verschillende onderdelen. Niet alle onderdelen kwamen elk jaar voor, vooral de oudste adresboeken zijn afwijkend. Vaste onderdelen zijn:

- Een alfabetische lijst van inwoners, met hun beroep en adres.
- Een lijst van inwoners per straat. Hierbij waren de straten eerst in wijkvolgorde genoemd, en vanaf 1899 in alfabetische volgorde. Dit onderdeel komt voor vanaf 1850.
- Een lijst van het gemeentebestuur, overheidsinstellingen, ambtenaren en non-profit organisaties.
- Een lijst van bedrijven en beroepsbeoefenaars. Als dit geen apart onderdeel is staan ze in de alfabetische lijsten van inwoners genoemd.

Voorbeelden van informatie die alleen in sommige adresboeken voorkomt:

- Lijst van pakhuizen.
- Aanmerken van kiesgerechtigden in de alfabetische naamlijst.
- Dienstregelingen van stoomboten, beurtschepen, spoorwegen en diligence (1854).
- Lijst van afgegeven patenten in diverse beroepsgroepen (1854).

Wie vindt u?

Naast overheidsinstellingen en het bedrijfsleven staat ook een groot deel van de inwoners van de stad vermeld in een adresboek. In eerste instantie alleen "gepatenteerden" (dat waren handelaren en eigenaren van bedrijven), later de maatschappelijke bovenlaag van de stad, en vanaf 1858 alle hoofdbewoners die eigenaar waren van hun woning, of de huur tenminste per maand betaalden. In het laatste adresboek, van 1939, staan de hoofdbewoners van bijna alle adressen vermeld.

Over welke periode zijn er adresboeken?

De oudste Rotterdamse adresboeken dateren uit het begin van de negentiende eeuw. De collectie van het stadsarchief begint in 1808. Dit adresboek bestaat voornamelijk uit een alfabetische naamlijst van handelaren en bedrijven. Wijzigingen werden bekend gemaakt met jaarlijkse supplementen (deze zijn niet aanwezig in de collectie). Vanaf 1834 verdwenen de supplementen.

Het was de bedoeling om iedere 2 jaar een nieuw adresboek uit te geven. Dit bleek in de praktijk niet haalbaar, meestal verscheen het adresboek met tussenpozen van 3 tot 4 jaar, en soms vaker. In de periode 1886-1931 verscheen er elk jaar een adresboek. Daarna nog twee maal, de laatste maal was in 1939. In de oorlog verschenen er enkele nood-adresboeken, en later zakenadresboeken. Vanaf 1954 verscheen het Maasboekje, met als ondertitel: Gids voor het maatschappelijk verkeer te Rotterdam. In 1859 en in 1887 gaven twee bedrijven een adresboek uit. Overigens is het mogelijk dat er meer adresboeken hebben bestaan die niet in de collectie van het stadsarchief aanwezig zijn.

Over de adressen

Adressen met een huisnummer per straat kent men in Rotterdam vanaf 1871. Voor die tijd bestond een adres uit een straatnaam en een nummering per wijk. Omzetting van zo'n oud adres in een nieuw doet u door adresboeken voor en na de wijziging te vergelijken.